

«Νέος Ερευνητικός και Επιμορφωτικός Προγραμματισμός του ΚΔΕΟΔ» (ΝΕΕΠ)

ΜΕ ΤΗ ΔΩΡΕΑ ΤΟΥ

Το ΚΔΕΟΔ από τον Μάρτιο του 2017 έως τον Μάρτιο του 2019 εκπόνησε το έργο : «Νέος Ερευνητικός και Επιμορφωτικός Προγραμματισμός του ΚΔΕΟΔ» (ΝΕΕΠ) με τη δωρεά του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος. Κύριοι στόχοι του προγράμματος ήταν, αφενός η δυναμική αναβάθμιση του ερευνητικού έργου του ΚΔΕΟΔ μέσω της επέκτασης της ερευνητικής του δράσης και καίριους τομείς του ευρωπαϊκού δικαίου και, αφετέρου η ενίσχυση της ερευνητικής εξωστρέφειας και της διεθνούς συνεργασίας του ΚΔΕΟΔ με τις χώρες της Ευρώπης. Στα πλαίσια του προγράμματος νέοι και ιδιαίτερα ικανοί ερευνητές και συγκεκριμένα οι κ.κ. Δρ. Δημήτριος-Παναγιώτης Τζάκας, Δρ. Βιργινία Τζώρτζη, Αφροδίτη-Κανέλλα Δημοπούλου, Χριστίνα Χατζηκωνσταντίνου και Δρ. Δημήτριος Γούλας εντάχθηκαν για δύο χρόνια στο επιστημονικό του προσωπικό.

Ο ερευνητικοί τομείς που αποτέλεσαν το επίκεντρο του προγράμματος ήταν οι τομείς της Ενέργειας & Περιβάλλοντος, του Ευρωπαϊκού Τραπεζικού Δικαίου, του Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας & Δικαιοσύνης και της Ευρωπαϊκής Προστασίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Τα παραδοτέα όλων των ερευνητών ήταν η διοργάνωση ημερίδων με εισηγητές ακαδημαϊκούς και επαγγελματίες του σχετικού ερευνητικού πεδίου και η σύνταξη και έκδοση πρακτικών και εγγράφων εργασίας (working papers).

Παράλληλα, στο πλαίσιο του έργου, το ΚΔΕΟΔ προχώρησε στην αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό της βιβλιοθήκης του, με την ανανέωση της συνδρομής σε τρία διεθνή επιστημονικά περιοδικά για τα έτη 2016 και 2017.

Το έργο εκτελέστηκε με μεγάλη επιτυχία και τα αποτελέσματά του διακρίνονται για την επιστημονική ποιότητά τους. Οι δημοσιεύσεις και οι ημερίδες του προγράμματος συνέβαλαν στην εξωστρέφεια του ΚΔΕΟΔ και προσφέρουν προστιθέμενη αξία για τις μελλοντικές δράσεις του. Επιπλέον, οι ερευνητές που απασχολήθηκαν στο πρόγραμμα απέκτησαν πολύτιμη εμπειρία, την οποία θα αξιοποιήσουν στη μετέπειτα εργασιακή πορεία τους. Το ΚΔΕΟΔ διατηρεί άριστη εξωτερική συνεργασία με τους παραπάνω ερευνητές στους σχετικούς τομείς αρμοδιότητάς τους, κυρίως ως προς τη συγγραφική συμμετοχή τους στην «Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου» που εκδίδει το ΚΔΕΟΔ και ο Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης.

Β. ΗΜΕΡΙΔΕΣ

1.«Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο – Ο Τραπεζικός Δανεισμός»

Την Τετάρτη, 13 Σεπτεμβρίου 2017, έλαβε χώρα στις εγκαταστάσεις του ΚΔΕΟΔ, με τη δωρεά του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος (ΙΣΝ), ημερίδα με θέμα «Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο – Ο Τραπεζικός Δανεισμός».

Στην πρώτη συνεδρία, με αντικείμενο την επιχειρηματική τραπεζική ('corporate banking'), προέδρευσε ο πρώην Πρόεδρος του Δικαστηρίου της ΕΕ και Πρόεδρος του ΚΔΕΟΔ, Ομότιμος Καθηγητής κ. Βασίλειος Σκουρής. Κατά τη συνεδρία αυτήν, η Καθηγήτρια κα. Χαρούλα Απαλαγάκη, Γενική Γραμματέας της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών, ανέλυσε το νομικό πλαίσιο της διαχείρισης επιχειρηματικών δανείων, ενώ στη συνέχεια η κα. Τατιάνα Δερμάτη, Senior Institutional Officer και Υπεύθυνη Γραφείου Αθηνών της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, παρουσίασε τους κανόνες για τις χρηματοδοτήσεις της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων προς επιχειρήσεις. Η δεύτερη συνεδρία της ημερίδας ήταν αφιερωμένη στη λιανική τραπεζική (retail banking). Υπό την προεδρία του Διευθυντή του ΚΔΕΟΔ, Καθηγητή κ. Βασίλειου Χριστιανού, η Καθηγήτρια και Αναπληρώτρια Πρύτανης, κα. Δέσποινα Κλαβανίδου, ανέπτυξε το θέμα της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού στις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης. Κατόπιν, ο κ. Δημήτριος-Παναγιώτης Τζάκας, Δ.Ν., δικηγόρος και ερευνητής στο ΚΔΕΟΔ με τη χρηματοδότηση του ΙΣΝ για τη θεματική του ευρωπαϊκού τραπεζικού δικαίου, εξέτασε στην εισήγησή του ζητήματα σχετικά με την ενυπόθηκη πίστη και τον δανεισμό σε αλλοδαπό νόμισμα, υπό το πρίσμα του ν. 4438/2016 «Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την οδηγία 2014/17/ΕΕ σχετικά με τις συμβάσεις πίστωσης για καταναλωτές για ακίνητα που προορίζονται για κατοικία» και της πρόσφατης συναφούς νομολογίας επί δανείων σε ελβετικό φράγκο.

Και οι δύο συνεδρίες ολοκληρώθηκαν με ενδιαφέρουσες ερωτήσεις εκ μέρους των συμμετεχόντων και ζωντανό διάλογο με τους εισηγητές.

Η ημερίδα προσέφερε σφαιρική παρουσίαση του πλαισίου που διέπει τον τραπεζικό δανεισμό, αξιολογώντας τις νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο. Έμφαση δόθηκε στα ζητήματα που ανακύπτουν κατά την παροχή πιστώσεων σε επιχειρήσεις και καταναλωτές, θέτοντας προβληματισμούς για το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο.

**2. «Η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον Χώρο
Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης – Εξελίξεις ενόψει της θέσης σε
εφαρμογή του νέου Γενικού Κανονισμού ΕΕ 2016/679»**

Την Δευτέρα, 18 Σεπτεμβρίου 2017, το ΚΔΕΟΔ, με τη δωρεά του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος (ΙΣΝ) και τη χορηγία του Konrad Adenauer Stiftung διοργάνωσε στις εγκαταστάσεις του ημερίδα για την προστασία των προσωπικών δεδομένων ενόψει της θέσης σε εφαρμογή του νέου Γενικού Κανονισμού ΕΕ 2016/67.

Στην ημερίδα, που διεξήχθη στην ελληνική και αγγλική γλώσσα με ταυτόχρονη διερμηνεία, συμμετείχαν διακεκριμένες προσωπικότητες του ακαδημαϊκού και δικαστικού χώρου, καθώς και εκπρόσωποι της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα.

Επίκεντρο της ημερίδας αποτέλεσε το εξαιρετικά σημαντικό και επίκαιρο ζήτημα του νέου Γενικού Κανονισμού, ο οποίος θα τεθεί σε εφαρμογή τον Μάιο του 2018 και ο οποίος σηματοδοτεί τη σημαντικότερη νομοθετική μεταρρύθμιση της τελευταίας εικοσαετίας στην προστασία των δεδομένων, με καθοριστικές συνέπειες για το σύνολο του ψηφιακού περιβάλλοντος των επιχειρήσεων.

Στην πρώτη συνεδρία, με προεδρεύοντα τον κ. Δημήτριο Κράνη, Αντιπρόεδρο του Αρείου Πάγου και Γενικό Διευθυντή της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών, ο Καθηγητής Dr. Dres.h.c. Burkhard Hess, Διευθυντής του Max Planck Institute for International, European and Regulatory Procedural Law στο Λουξεμβούργο, Luxembourg, ανέπτυξε το θέμα της προστασίας της ιδιωτικότητας ('privacy') υπό το πρίσμα της πρόσφατης νομολογίας του Δικαστηρίου της ΕΕ (ΔΕΕ). Στην συνέχεια ο Καθηγητής της Νομικής Σχολής του ΕΚΠΑ και τακτικό μέλος της Αρχής Προστασίας, κ. Σπυρίδων Βλαχόπουλος, ανέλυσε τις τελευταίες εξελίξεις για

την διασυννοριακή μεταβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από την ΕΕ προς τρίτες χώρες. Η συνεδρία αυτή ολοκληρώθηκε με την εισήγηση της αναπληρώτριας Καθηγήτριας του Τμήματος Μηχανικών Πληροφοριακών και Επικοινωνιακών Συστημάτων του Πανεπιστημίου Αιγαίου, κυρίας Λίλιαν Μήτρου, για το δικαίωμα στην λήθη σε σχέση με τις διατάξεις του νέου Κανονισμού.

Κατά την δεύτερη συνεδρία, με αφορμή ερωτήσεις που έθεσε η κα. Βιργινία Τζώρτζη, Δ.Ν., δικηγόρος και ερευνήτρια στο ΚΔΕΟΔ με τη χρηματοδότηση του ΙΣΝ για την θεματική του Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης, ο επίτιμος Πρόεδρος του ΣτΕ και πρώην Προέδρου της Αρχής, κ. Χρίστος Γεραρής, ο νυν Πρόεδρος της Αρχής και επίσης επίτιμος Πρόεδρος του ΣτΕ, κ. Κωνσταντίνος Μενουδάκος, και ο πρώην Πρόεδρος του ΔΕΕ, Ομότιμος Καθηγητής και Πρόεδρος του ΚΔΕΟΔ κ. Βασίλειος Σκουρής, συζήτησαν και αντάλλαξαν ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες απόψεις για τη σχέση ασφάλειας και ελευθερίας και τη μεταξύ τους ισορροπία στο πεδίο της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Ο στόχος της ημερίδας, που εν τέλει επιτεύχθηκε κατά την κοινή ομολογία όλων των συμμετεχόντων, ακαδημαϊκών, δικαστικών και δημοσίων λειτουργών, δικηγόρων, εκπροσώπων επιχειρήσεων και φοιτητών, ήταν να παρουσιάσει το πλαίσιο για την αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης και των μελλοντικών εξελίξεων στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τομέα που υφίσταται σημαντικές μεταρρυθμίσεις κυρίως μέσω του νέου Γενικού Κανονισμού, και ταυτόχρονα να θέσει τα διλήμματα ως προς τον τρόπο με τον οποίο θα εξασφαλιστούν καλύτερα τα θεμελιώδη δικαιώματα των ατόμων.

3. «ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ : ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ»

Τη Δευτέρα, 12 Μαρτίου 2018 πραγματοποιήθηκε στις εγκαταστάσεις του ΚΔΕΟΔ, με τη δωρεά του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος (ΙΣΝ), ημερίδα για τα επίκαιρα νομικά ζητήματα των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ).

Στην εκδήλωση συμμετείχαν διακεκριμένες προσωπικότητες του ακαδημαϊκού χώρου καθώς και εκπρόσωποι του τομέα της ενέργειας. Της ημερίδας προέδρευσε ο bio-αρχιτέκτονας, μηχανικός και Πρόεδρος του Κέντρου Ανανεώσιμων Πηγών και Εξοικονόμησης Ενέργειας (ΚΑΠΕ), κ. Βασίλειος Τσολακίδης.

Κατά την πρώτη συνεδρία, η Επίκουρη Καθηγήτρια του ΕΚΠΑ, κα. Αικατερίνη Ηλιάδου, παρουσίασε τις βασικές παραμέτρους και τις στοχεύσεις της ευρωπαϊκής πολιτικής για τη στήριξη των ΑΠΕ. οι οποίες περιλαμβάνονται στο λεγόμενο 'Χειμερινό Πακέτο' (Winter Package) που αφορά τον ενεργειακό τομέα και θα επηρεάσει άμεσα το σύνολο των ενεργειακών αγορών των κρατών μελών της Ένωσης και, συνεπώς, και την ελληνική ενεργειακή αγορά. Στη δεύτερη εισήγηση της συνεδρίας με τίτλο: «Ο νέος μηχανισμός στήριξης των ΑΠΕ. Ρυθμιστικό και νομοθετικό πλαίσιο των μόνιμων ανταγωνιστικών διαδικασιών υποβολής προσφορών έργων ΑΠΕ», ο κ. Διονύσιος Παπαχρήστου, Ηλεκτρολόγος Μηχανικός, ειδικός επιστήμονας και διευθυντής του γραφείου Τύπου και Δημοσίων Σχέσεων της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας (ΡΑΕ), ανέλυσε ακροθιγώς το ρυθμιστικό και νομοθετικό πλαίσιο του νέου αυτού θεσμού για τα έργα ΑΠΕ. Στο πλαίσιο της δεύτερης συνεδρίας, η οποία επικεντρώθηκε στην περιβαλλοντική διάσταση των ΑΠΕ, ο Καθηγητής του ΑΠΘ κ. Κωνσταντίνος Γώγος ανέλυσε τα επίκαιρα νομικά προβλήματα που άπτονται του χωροταξικού

σχεδιασμού των αιολικών πάρκων στην Ελλάδα. Τέλος, η ερευνήτρια του ΚΔΕΟΔ στον τομέα Ενέργειας και Περιβάλλοντος, κα. Χριστίνα Χατζηκωνσταντίνου, ανέπτυξε στην εισήγησή της τις νομοθετικές και νομολογιακές διαστάσεις που σχετίζονται με την προστασία του δασικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα όσον αφορά την κατασκευή έργων ΑΠΕ.

Και οι δύο συνεδρίες πλαισιώθηκαν με ενδιαφέρουσες ερωτήσεις εκ μέρους των συμμετεχόντων και ζωντανό διάλογο με τους εισηγητές. Η ημερίδα προσέφερε μία σφαιρική παρουσίαση του ρυθμιστικού πλαισίου που διέπει τις ΑΠΕ, παραθέτοντας τις βασικές νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις σε Ενωσιακό και εθνικό επίπεδο. Παράλληλα, μέσω των εισηγήσεων αλλά και του γόνιμου διαλόγου, αναδείχθηκε η υφιστάμενη κατάσταση για τις ΑΠΕ και τις μελλοντικές εξελίξεις στην ελληνική αγορά ενέργειας.

Η εκδήλωση ήταν εξαιρετικά επιτυχημένη, δεδομένης της αθρόας προσέλευσης και παρουσίας δικηγόρων, ακαδημαϊκών, δικαστικών λειτουργών, φορέων της Διοίκησης αλλά και πολλών ιδιωτών και εκπροσώπων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην αγορά ενέργειας.

4. ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΕΣ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΕΙΣ: ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Με ιδιαίτερη επιτυχία πραγματοποιήθηκε η ημερίδα που διοργάνωσε το ΚΔΕΟΔ με τη δωρεά του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος (ΙΣΝ) την Τρίτη, 27 Μαρτίου 2018, για τα επίκαιρα νομικά ζητήματα των τηλεοπτικών αδειοδοτήσεων. Την Ημερίδα συντόνισε ο Πρόεδρος του Ε.Σ.Ρ. και επίτιμος πρόεδρος του Αρείου Πάγου, κ. Αθανάσιος Κουτρομάνος ενώ κατά την έναρξη αυτής απεύθυνε χαιρετισμό ο Πρόεδρος του ΚΔΕΟΔ, Ομότιμος Καθηγητής κ. Βασίλειος Σκουρής.

Η πρώτη εισηγήτρια, κα. Δήμητρα Παπαδοπούλου – Κλαμαρή, Καθηγήτρια του ΕΚΠΑ και μέλος του Ε.Σ.Ρ., παρουσίασε εκτενώς τις αρμοδιότητες του Ε.Σ.Ρ., χρησιμοποιώντας ιδιαίτερα εύστοχα παραδείγματα ως προς το ευρύ φάσμα αρμοδιοτήτων του, οι οποίες δεν εξαντλούνται στο περιεχόμενο των εκπεμπόμενων προγραμμάτων, αλλά εκτείνονται στη λειτουργία των σταθμών, στην αδειοδότηση, σε ζητήματα μεταβίβασης, στην έγκριση μετάδοσης μηνυμάτων κοινωνικού περιεχομένου σε πολλά ακόμα ζητήματα.

Η κα. Τώνια Πεδιαδιτάκη, Νομικός Σύμβουλος του Υπουργείου Ψηφιακής Πολιτικής, ανέπτυξε σε βάθος το ζήτημα του ραδιοφάσματος, αναφερόμενη στην αρχή της επικουρικότητας υπό το φως της ενιαίας ψηφιακής αγοράς και της ενωσιακής στρατηγικής ραδιοφάσματος, καθώς και σε σειρά νομοθετικών μέτρων και προτάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την ψηφιακή αγορά. Επισήμανε ότι το ραδιοφάσμα αποτελεί πολύτιμο και πεπερασμένο φυσικό πόρο και τόνισε την πρόκληση για την αποτελεσματικότερη αξιοποίησή του, προκειμένου να μεγιστοποιείται η δυνατότητα χρήσης του.

Ο κ. Παναγιώτης Μαντζούφας, Αναπληρωτής Καθηγητής του ΑΠΘ, επικεντρώθηκε στο ζήτημα των συνταγματικών θεμελίων του πλουραλισμού στην ενημέρωση και στο δημόσιο αγαθό των τηλεοπτικών συχνοτήτων στη

διαδικασία αδειοδότησης και ανέλυσε τα συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα της ελευθερίας της έκφρασης, της πληροφόρησης και της ελευθερίας της επιχειρηματικής δράσης. Ο κ. Μαντζούφας υπογράμμισε ότι οποιαδήποτε μορφή μονοπώλησης των ΜΜΕ χωρίς επαρκή αιτιολογία φαλκιδεύει τον πλουραλισμό και τόνισε ότι, για να ικανοποιηθούν οι σκοποί δημοσίου συμφέροντος, θα πρέπει η επιλογή των αδειοδοτούμενων παρόχων να γίνεται με βάση ποιοτικά κριτήρια συναφή με τη ραδιοτηλεοπτική δραστηριότητα και να μην περιορίζονται στο κριτήριο της οικονομικής βιωσιμότητας των σταθμών.

Ο Καθηγητής του ΕΚΠΑ κ. Γιώργος Γεραπετρίτης προσέγγισε το ζήτημα των τηλεοπτικών αδειοδοτήσεων υπό το φως των θεμελιωδών ελευθεριών. Υπό το δεδομένο της ευρείας διακριτικής ευχέρειας των κρατών μελών σε ζητήματα που άπτονται της διαδικασίας αδειοδότησης, ο κ. Γεραπετρίτης διέκρινε στοιχεία, τα οποία θα μπορούσαν να αποτελούν το νόμιμο έρεισμα υπαγωγής της αδειοδοτικής διαδικασίας στο ενωσιακό δίκαιο, όπως η ύπαρξη διασυνοριακού ενδιαφέροντος και η εφαρμογή των γενικών αρχών του δικαίου της Ε.Ε. και επί της αγοράς της ραδιοτηλεόρασης.

Τέλος, η κα. Αφροδίτη Δημοπούλου, ερευνήτρια στο ΚΔΕΟΔ στον τομέα της ευρωπαϊκής προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, παρουσίασε ζητήματα σχετικά με την προσέγγιση του ΕΔΔΑ στο πεδίο των ραδιοτηλεοπτικών αδειοδοτήσεων και αναφέρθηκε στις αρχές και τους κανόνες που η νομολογία του έχει διαπλάσει. Η κα. Δημοπούλου ανέλυσε το κανονιστικό πλαίσιο, που διέπει την ελευθερία της έκφρασης και, ειδικότερα, τη δομή του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ και τη σημασία της ερμηνείας του στη διαμόρφωση κανόνων.

Μετά την ολοκλήρωση των ομιλιών ακολούθησε συζήτηση, κατά τη διάρκεια της οποίας υπήρξαν εξαιρετικά ενδιαφέρουσες τοποθετήσεις και παρεμβάσεις.

5. « ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ»

Με ιδιαίτερη επιτυχία πραγματοποιήθηκε η ημερίδα υπό τον γενικό τίτλο «Ελευθερία των συμβάσεων και απαγόρευση των διακρίσεων», που διοργάνωσε το ΚΔΕΟΔ με τη δωρεά του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος (ΙΣΝ) τη Δευτέρα, 17 Σεπτεμβρίου 2018 στο αμφιθέατρο 'Δημήτριος Ευρυγένης'.

Στην πρώτη συνεδρία της ημερίδας, στην οποία προήδρευσε ο Καθηγητής κ. Δημήτριος Ζερδελής, ο Καθηγητής της Νομικής Σχολής του πανεπιστημίου της Jena στη Γερμανία, κ. Achim Seifert, εξέτασε την σχέση μεταξύ της ελευθερίας των συμβάσεων και του δικαίου απαγόρευσης των διακρίσεων. Στη συνέχεια, ο Ομότιμος Καθηγητής κ. Φίλιππος Δωρής, ανέλυσε την επίδραση της συνταγματικής αρχής της ισότητας στο ιδιωτικό δίκαιο. Κατόπιν η Επίκουρη Καθηγήτρια του ΑΠΘ, κα. Ασπασία Τσαούση, επικεντρώθηκε στα ζητήματα, τα οποία θέτει η οικονομική ανάλυση του δικαίου απαγόρευσης των διακρίσεων και τα οποία έχουν απασχολήσει εκτενώς τη διεθνή βιβλιογραφία.

Η δεύτερη συνεδρία της ημερίδας, υπό την προεδρία της Διευθύντριας του ΚΔΕΟΔ, Καθηγήτριας κυρίας Χριστίνας Δεληγιάννη-Δημητράκου, φώτισε τις ειδικότερες πτυχές της γενικότερης θεματικής. Η κα. Αθηνά Παπικινού, ΔΝ, δικηγόρος, παρουσίασε την εισήγησή της για την απαγόρευση των διακρίσεων κατά την παροχή χρηματοπιστωτικών και ασφαλιστικών προϊόντων και υπηρεσιών. Ακολούθως, ο κ. Δημήτριος Γούλας, ΔΝ, δικηγόρος και ερευνητής του ΚΔΕΟΔ στον τομέα του δικαίου απαγόρευσης των διακρίσεων, ανέπτυξε το ζήτημα της επίδρασης των προτιμήσεων τρίτων προσώπων (πελατών, εργαζομένων, μετόχων κλπ.) κατά την εφαρμογή του δικαίου απαγόρευσης των διακρίσεων.

Στόχος της ημερίδας ήταν να προσφέρει μια σφαιρική παρουσίαση του πλαισίου που διέπει τη σχέση της ελευθερίας των συμβάσεων και του δικαίου απαγόρευσης των διακρίσεων σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Την εκδήλωση παρακολούθησαν ακαδημαϊκοί, δικαστικοί λειτουργοί, δικηγόροι και φοιτητές. Μετά την ολοκλήρωση καθεμιάς από τις δύο συνεδρίες ακολούθησε μακρά και ενδιαφέρουσα συζήτηση μεταξύ του κοινού και των εισηγητών.

**6. «ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΕ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ – ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΞΕΙΣΕΙΣ**

Την Δευτέρα, 1η Οκτωβρίου 2018, πραγματοποιήθηκε στις εγκαταστάσεις του ΚΔΕΟΔ, με τη δωρεά του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος, ημερίδα για τα επίκαιρα νομικά ζητήματα και τις πρόσφατες εξελίξεις στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε διασυνοριακές υποθέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στην πρώτη συνεδρία, με αντικείμενο τις εξελίξεις στην αστική δικαιοσύνη της ΕΕ, προέδρευσε ο Αντιπρόεδρος του Αρείου Πάγου και Γενικός Διευθυντής της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών, κ. Δημήτριος Κράνης. Ο Καθηγητής του ΕΚΠΑ κ. Χάρης Παμπούκης παρουσίασε μια εξαιρετικά σημαντική αποτίμηση του συστήματος των Βρυξελλών. Στη συνέχεια, ο Καθηγητής του ΑΠΘ κ. Ευάγγελος Βασιλακάκης ανέλυσε ιδιαίτερα ενδιαφέροντα ζητήματα διεθνούς δικαιοδοσίας και εφαρμοστέου δικαίου σχετικά με την κληρονομική διαδοχή. Κατόπιν, η κα. Βιργινία Τζώρτζη, Δ.Ν., Γραμματέας του ΚΔΕΟΔ και ερευνήτρια στον «Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης», ανέπτυξε το θέμα των περιουσιακών σχέσεων των διεθνών ζευγαριών, όπως αυτό διαμορφώνεται με τους νέους Κανονισμούς για τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων και των καταχωρημένων συντρόφων.

Η δεύτερη συνεδρία της ημερίδας, υπό την προεδρία του Προέδρου του ΚΔΕΟΔ και Ομότιμου Καθηγητή κ. Βασίλειου Σκουρή, αφορούσε τις εξελίξεις στην ποινική δικαιοσύνη της Ε.Ε. Η Καθηγήτρια του ΑΠΘ κα. Μαρία Καϊάφα - Γκμπάντι, επικεντρώθηκε στο κρίσιμο ζήτημα των βασικών κατευθύνσεων και σύγχρονων τάσεων που διαμορφώνονται από τη νομολογία του ΔΕΕ σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης. Η συνεδρία αυτή ολοκληρώθηκε με την εισήγηση του κ. Ηλία Κωνσταντακόπουλου, Εισαγγελέα Πρωτοδικών και Συμβούλου Δικαιοσύνης στη Μόνιμη Ελληνική Αντιπροσωπεία στην Ε.Ε., για την

σύστασης της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και της προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Ε.Ε.

Καθώς η ημερίδα ασχολήθηκε με ζητήματα καθημερινής δικαστηριακής πρακτικής, προσέφερε το κατάλληλο πλαίσιο για την ανταλλαγή απόψεων μεταξύ ακαδημαϊκών, ειδικευμένων στο ενωσιακό αστικό και ποινικό δίκαιο, δικαστών και δικηγόρων σε θέματα τόσο θεωρητικού όσο και πρακτικού ενδιαφέροντος.

7. «ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ - ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ»

Τη Δευτέρα, 11 Φεβρουαρίου 2019, έλαβε χώρα στις εγκαταστάσεις του ΚΔΕΟΔ, με τη δωρεά του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος (ΙΣΝ), ημερίδα για τα νομικά ζητήματα που ανακύπτουν κατά την διαχείριση αποβλήτων.

Στην ημερίδα προήδρευσε η Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του τμήματος Νομικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, κα. Άννα Γκιζάρη-Ξανθοπούλου. Στην πρώτη συνεδρία, ο κ. Γεώργιος Κρεμλής, Διευθυντής ε.τ. της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Εντεταλμένος Σύμβουλος για θέματα Κυκλικής Οικονομίας και Νησιωτικότητας της Γενικής Διεύθυνσης Περιβάλλοντος της Επιτροπής, ανέλυσε διεξοδικά τις βασικές παραμέτρους και τις νεότερες εξελίξεις που αφορούν τη διαχείριση αποβλήτων και τη μετάβαση στο μοντέλο της 'κυκλικής οικονομίας'. Στη δεύτερη εισήγηση της συνεδρίας η κα. Αγγελική Χαροκόπου, δικηγόρος, αναφέρθηκε λεπτομερώς στα κρίσιμα νομικά ζητήματα της διαχείρισης αποβλήτων, όπως αυτά έχουν αναδειχθεί στη νομολογία του Συμβουλίου Επικρατείας.

Στο πλαίσιο της δεύτερης συνεδρίας, η κα. Ιωάννα Κουφάκη, ΔΝ, δικηγόρος και σύμβουλος στη Μόνιμη Ελληνική Αντιπροσωπεία στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τον τομέα των μεταφορών, επικεντρώθηκε στην οικονομική διάσταση των αποβλήτων, στην Ένωση και αναφέρθηκε στη σχετική νομολογία του ΔΕΕ. Τέλος, η δικηγόρος και ερευνήτρια του ΚΔΕΟΔ στον τομέα ενέργειας και περιβάλλοντος, κα. Χριστίνα Χατζηκωνσταντίνου, ανέπτυξε στην εισήγησή της εκείνες τις πτυχές της διαχείρισης αποβλήτων που συνδέονται με τη συμμετοχή των ιδιωτών, δίδοντας έμφαση στις συμπράξεις δημοσίου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ) βάσει του ν. 3389/2005.

Και οι δύο συνεδρίες πλαισιώθηκαν με ενδιαφέρουσες ερωτήσεις εκ μέρους των συμμετεχόντων και ζωντανό διάλογο με τους εισηγητές. Η ημερίδα προσέφερε μία σφαιρική παρουσίαση του ρυθμιστικού πλαισίου για τη διαχείριση των αποβλήτων, καθώς και των νομολογιακών εξελίξεων σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο. Παράλληλα, μέσω των εισηγήσεων και του γόνιμου διαλόγου, ανέδειξε την υφιστάμενη σήμερα κατάσταση στην Ελλάδα και τις μελλοντικές εξελίξεις και τις προοπτικές του τομέα διαχείρισης των αποβλήτων.

Στην εκδήλωση, που είχε διεπιστημονικό ενδιαφέρον, συμμετείχαν ακαδημαϊκοί, εκπρόσωποι της τοπικής αυτοδιοίκησης και του ιδιωτικού τομέα, μηχανικοί και φοιτητές από τους κλάδους τόσο της Νομικής όσο και του Πολυτεχνείου.

8. «ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ – ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ»

Με ιδιαίτερη επιτυχία πραγματοποιήθηκε τη Δευτέρα, 25 Φεβρουαρίου 2019, στο αμφιθέατρο 'Δημήτριος Ευρυγένης' η ημερίδα με τίτλο: «Θρησκευτική Ελευθερία – Επίκαιρα Νομικά Ζητήματα», που διοργάνωσε το ΚΔΕΟΔ, με τη δωρεά του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος (ΙΣΝ).

Στην πρώτη συνεδρία της ημερίδας, στην οποία προήδρευσε ο Πρόεδρος του ΚΔΕΟΔ, Ομότιμος Καθηγητής κ. Βασίλειος Σκουρής, ο Αναπληρωτής Καθηγητής του ΑΠΘ, κ. Κωνσταντίνος Παπαγεωργίου, ανέλυσε ένα από τα πλέον επίκαιρα ζητήματα της υπό εξέλιξη συνταγματικής αναθεώρησης και, συγκεκριμένα, τις σχέσεις μεταξύ κράτους και εκκλησίας, όπως αυτές ρυθμίζονται βάσει του άρθρου 3 του Συντάγματος και αναφέρθηκε, μεταξύ άλλων, στην υπό διαμόρφωση πρόταση για την προσθήκη στο άρθρο αυτό ρήτρας σχετικά με την κατοχύρωση της θρησκευτικής ουδετερότητας του κράτους. Ο κ. Παπαγεωργίου εξέτασε, κατά πόσον ο προτεινόμενος όρος της 'ουδετεροθρησκείας' συμβιβάζεται με την ήδη υπάρχουσα στο άρθρο 3 αναφορά στην 'επικρατούσα θρησκεία', ή εάν προκαλεί ενδοσυνταγματικές ερμηνευτικές συγκρούσεις, καθώς και ποιες θα ήταν οι έννομες συνέπειες από την ενδεχόμενη μελλοντική συνύπαρξη των δύο όρων.

Κατόπιν, ο κ. Ιωσήφ Κτενίδης, Αναπληρωτής Καθηγητής του ΑΠΘ, επικεντρώθηκε στη θρησκευτική ελευθερία σε σχέση με την αρχή της ίσης μεταχείρισης υπό το φως της πρόσφατης νομολογίας του ΔΕΕ και ανέπτυξε διεξοδικά στις ιδιαιτερότητες της προστασίας της θρησκευτικής ελευθερίας στο ενωσιακό δίκαιο. Ο κ. Κτενίδης παρουσίασε ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες υποθέσεις

σχετικά με την εκδήλωση της θρησκευτικής πίστης και την απαγόρευση των διακρίσεων λόγω θρησκείας στον εργασιακό χώρο, με μνεία στις συναφείς διατάξεις του παράγωγου ενωσιακού δικαίου και τις έννοιες των άμεσων και έμμεσων διακρίσεων. Τέλος, τόνισε την ανάγκη ύπαρξης υψηλών προδιαγραφών στην αιτιολόγηση των αποφάσεων που εισάγουν αποκλίσεις από τον κανόνα της απαγόρευσης των διακρίσεων, επισημαίνοντας την δυσκολία της στάθμισης μεταξύ των διακυβευόμενων έννομων αγαθών.

Στη δεύτερη συνεδρία, υπό την προεδρία της Διευθύντριας του ΚΔΕΟΔ, Καθηγήτριας κυρίας Χριστίνας Δεληγιάννη-Δημητράκου, η κα. Αθηνά Κοτζάμπαση, Καθηγήτρια του ΑΠΘ, στα ειδικότερα θέματα θρησκευτικής ελευθερίας που ανακύπτουν στις οικογενειακές σχέσεις. Διακρίνοντας τη θετική και αρνητική όψη του δικαιώματος, η κα. Κοτζάμπαση έδωσε έμφαση στα επιμέρους θέματα του διαζευκτικού συστήματος ως προς τον τύπο της τέλεσης του γάμου (πολιτικό ή θρησκευτικό), της επιλογής του θρησκέυματος των τέκνων, καθώς και των διακρίσεων, με βάση το θρήσκευμα του γονέα, στο πλαίσιο ανάθεσης της γονικής μέριμνας και των πράξεων που, σύμφωνα με την νομολογία, περιλαμβάνονται στον πυρήνα της. Τέλος, υπεισήλθε σε ζητήματα σχετικά με τη σαρία όσον αφορά το δικαίωμα των ελλήνων μουσουλμάνων να επιλέγουν την κατ' αυτόν τον τρόπο τη ρύθμιση των οικογενειακών εννόμων σχέσεών τους.

Η κα. Αφροδίτη Δημοπούλου, δικηγόρος, ερευνήτρια του ΚΔΕΟΔ στον τομέα της Ευρωπαϊκής Προστασίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, προσέγγισε τη θρησκευτική ελευθερία από την σκοπιά της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Η κα. Δημοπούλου περιέγραψε το οικείο κανονιστικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, εστιάζοντας στη συνέχεια στην αρνητική όψη του δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας που συναρτάται, μεταξύ άλλων, και με υποθέσεις ελληνικού ενδιαφέροντος. Τέλος, αναφέρθηκε σε θέματα που βρίσκονται στην νομική και όχι μόνον επικαιρότητα, όπως το δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας στο χώρο της εκπαίδευσης και η χρήση θρησκευτικών συμβόλων, καθώς και η διδασκαλία του μαθήματος των θρησκευτικών.

Η ημερίδα ολοκληρώθηκε με την παρέμβαση της κυρίας Λίνας Παπαδοπούλου, Αναπληρώτριας Καθηγήτριας του ΑΠΘ και ακαδημαϊκής συντονίστριας Κέντρου

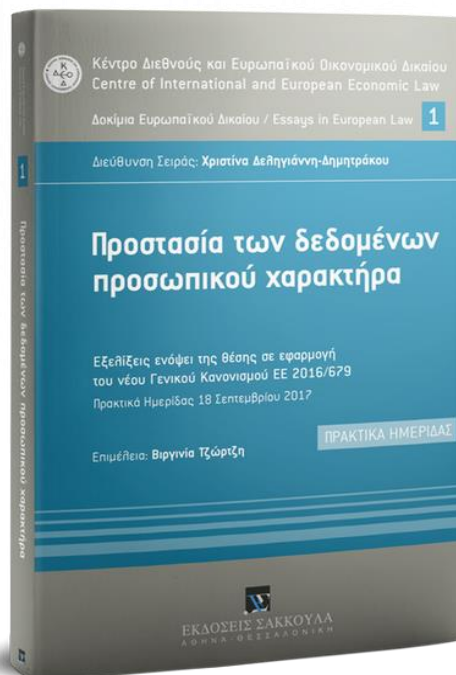
Αριστείας Jean Monnet ΑΠΘ, η οποία επιχείρησε μια συνολική κριτική αποτίμηση των ζητημάτων που συζητήθηκαν στην εκδήλωση.

Την ημερίδα παρακολούθησαν ακαδημαϊκοί, δικαστικοί λειτουργοί, δικηγόροι και φοιτητές. Μετά την ολοκλήρωση των ομιλιών ακολούθησε εκτενής διάλογος, με εξαιρετικά ενδιαφέρουσα ανταλλαγή απόψεων μεταξύ εισηγητών και κοινού.

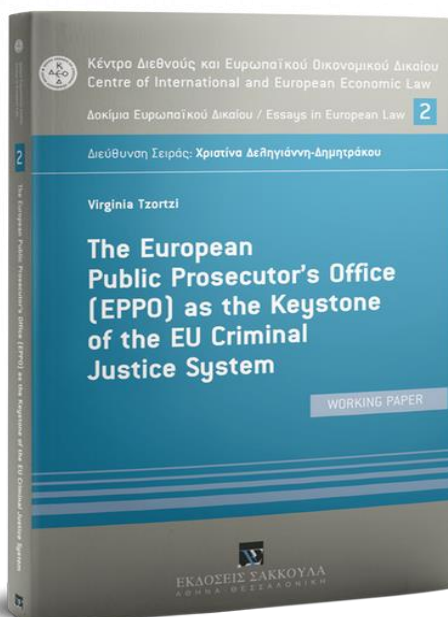
Τα κείμενα των εισηγήσεων θα δημοσιευθούν στον τόμο των πρακτικών της ημερίδας.

Γ. ΕΚΔΟΣΕΙΣ

1.

2.

Abstract

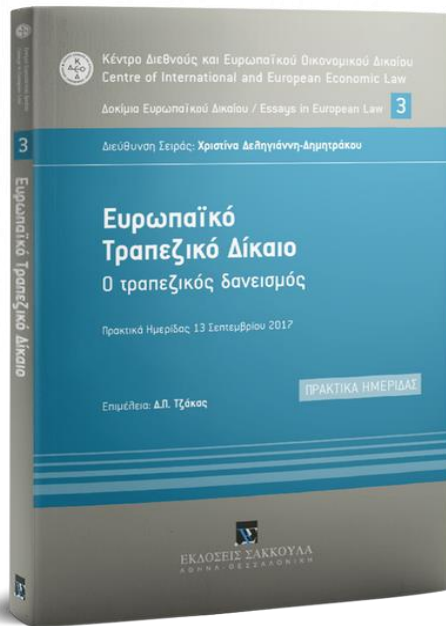
The long awaited establishment of the European Public Prosecutor's Office (EPPO) signifies a new era for EU criminal justice. EPPO shall investigate and prosecute crimes affecting the financial interests of the EU. For the first time, binding Union decisions are adopted in relation to individuals in the sensitive area of criminal law.

This working paper argues that assuming the "arch" is the EU criminal justice system and the "other stones" are national authorities, EPPO has been assigned with all the features, capacities and qualities to be considered as the "keystone" of the EU criminal justice system.

To this purpose it goes through the main provisions of the EPPO Regulation, focusing on its layout, functions and material competence of EPPO. It further considers its investigative and prosecutorial powers, the rights of suspects and accused, the judicial review of EPPO's acts and its relations with the partners.

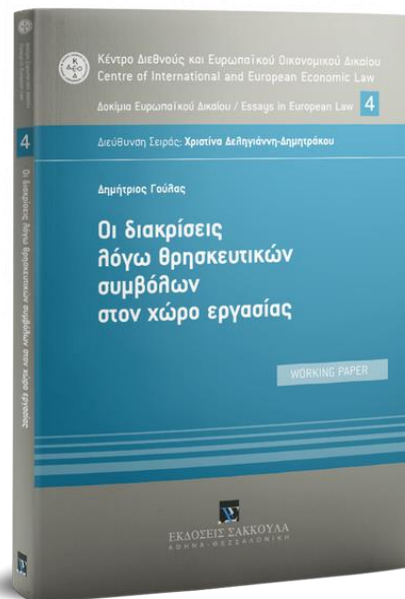
This contribution identifies the challenges and offers answers to the following questions: 1. Why is the EPPO so controversial? 2. What are the challenges it might face? 3. Has the new body lost its character by becoming too much of an emanation of the judicial structures of the member states? 4. Will EPPO finally have added value?

The analysis concludes that, though the EPPO Regulation leaves much to be desired, EPPO's establishment will constitute a landmark development for the EU institutional set-up, despite all the unresolved issues and the remaining challenges will inevitably face.

3.

4.

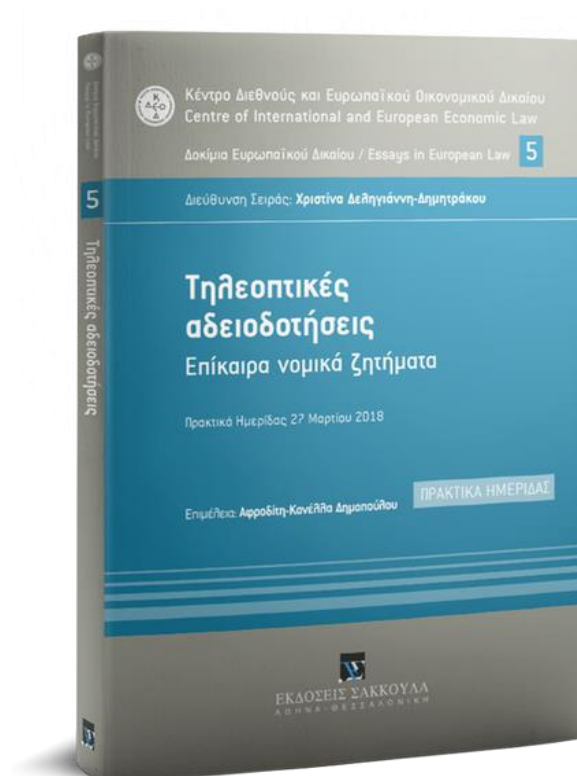

Περίληψη

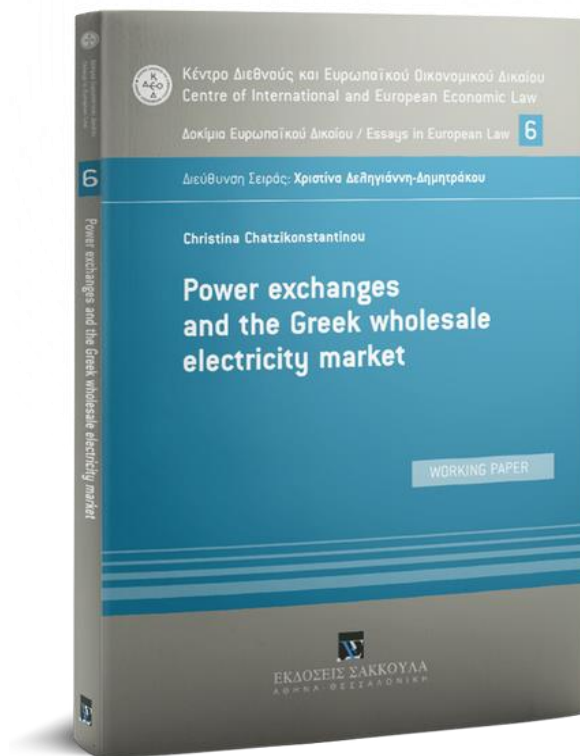
Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να παρουσιάσει ορισμένες βασικές πτυχές των διακρίσεων στο πεδίο της εργασίας και της απασχόλησης, ιδίως δε σε επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα. Οι διακρίσεις σε βάρος εργαζομένων του δημόσιου τομέα, αφενός, καθώς και εκκλησιών ή άλλων δημοσίων ή ιδιωτικών ενώσεων η δεοντολογία των οποίων εδράζεται στη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, αφετέρου, θα εξετασθούν στην παρούσα μελέτη μόνον εν μέρει, δηλαδή στο

μέτρο που οι προβληματισμοί είναι παρόμοιοι με αυτούς που ισχύουν και για τους εργαζομένους του αμιγώς ιδιωτικού τομέα, χωρίς ειδική αξιολόγηση των ποικίλων ιδιαιτεροτήτων που παρουσιάζει η εργασία σε τέτοιους εργοδότες.

5.

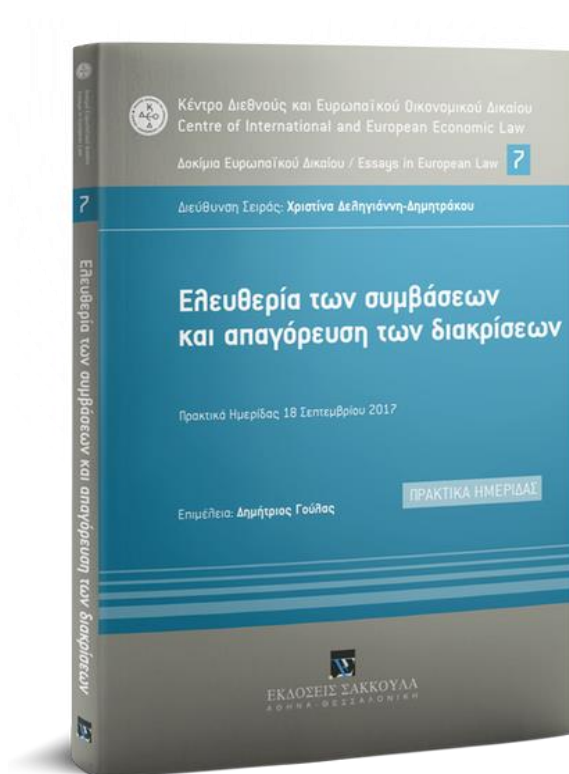
6.

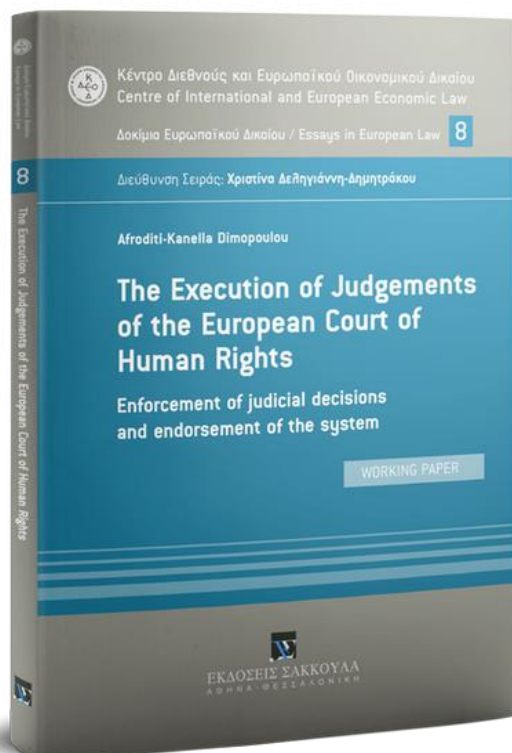
The focus of the working paper is to provide, from the scope of energy law, a review of the basic functioning of power exchanges, both as marketplaces and as institutions in the context of the European Integral Energy market.

7.

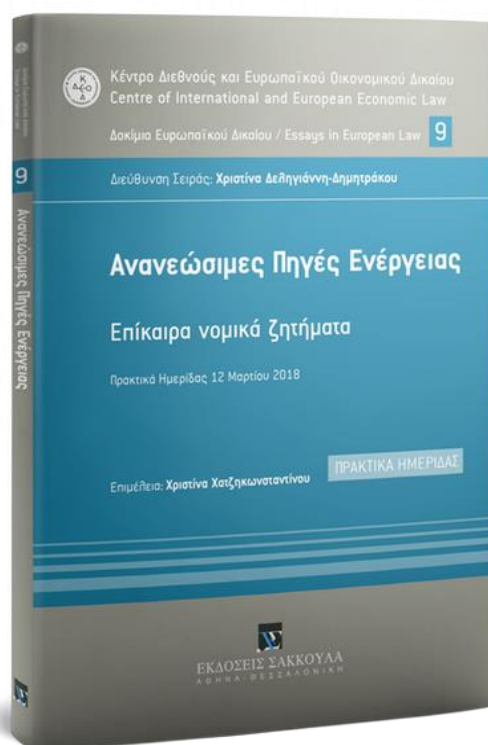
8.

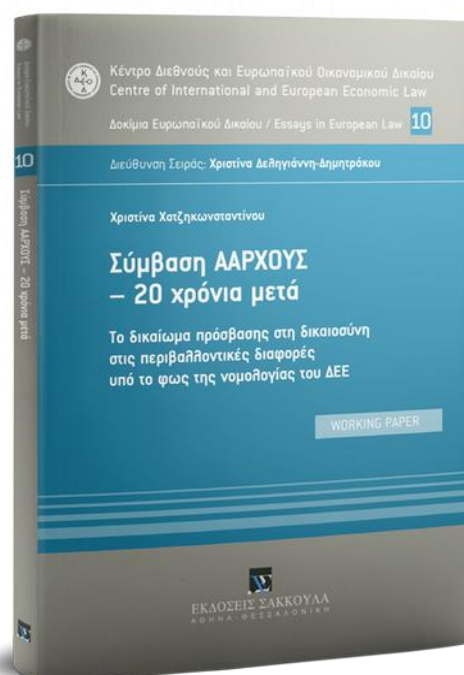
Abstract

The implementation of judgments constitutes one of the pillars of the Rule of Law and is inextricably linked to the quality of the administration of justice. From this starting point and keeping in mind that selective enforcement results in selective justice, the present paper focuses on the execution of judgments of the European Court of Human Rights (ECtHR). The paper attempts to look into the complex question of the binding effect that judgments have on Member States. Is the effect actually binding or does it on occasion remain “wishful thinking”? The study aims at examining the interrelated dimensions of the above-mentioned issue. To this end, it is divided into five parts. The first one focuses on pertinently presenting the existing implementation mechanism of the ECtHR’s judgments and reflecting on the role assumed by the political bodies engaged in the process. The second part examines the evolution of the implementation mechanism under the prism of the ECtHR’s jurisprudence. The third part is concerned with the underlying causes relating to the problem of defective or non-implementation including the ones encountered in interstate affairs. In the fourth part emphasis is put on the impact of the implementation of ECtHR judgments in the Greek legal order, as well as on reasoning on the way the supranational legislative text has affected the domestic practice and legislation, while adducing specific examples. In view of the fact that slow or non-implementation is a sore point in the Convention’s system, the study finally contemplates on potential means of amelioration that could endorse the effectiveness of the implementation system.

9.

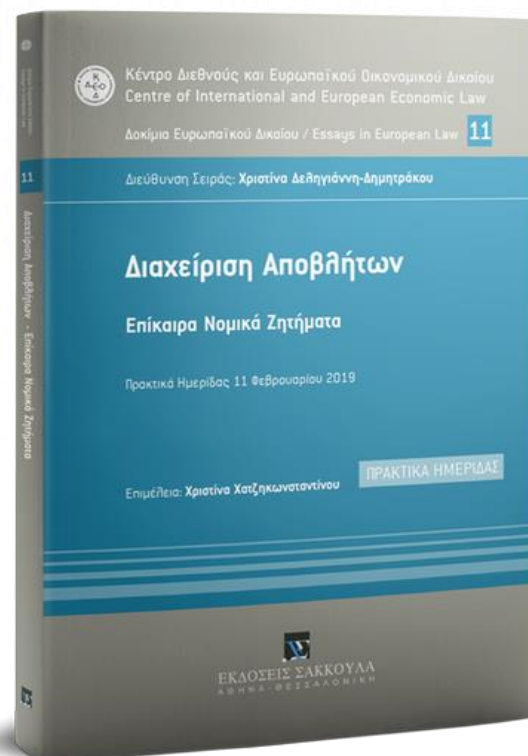

10.

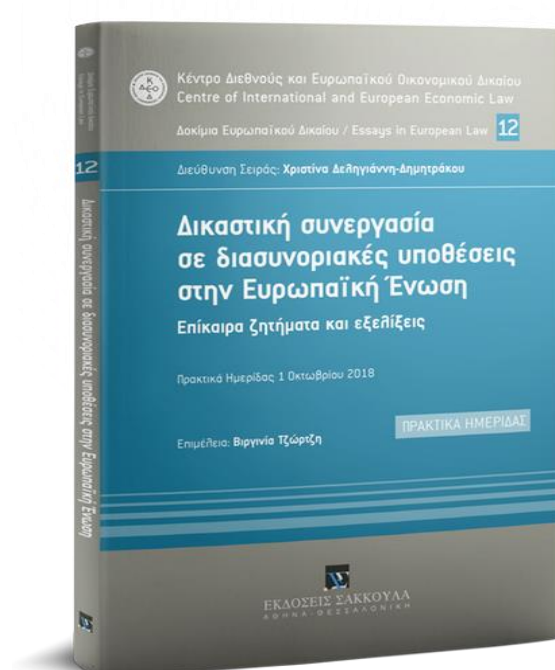

Με αφορμή τη συμπλήρωση είκοσι ετών από την υπογραφή της διεθνούς αυτής Σύμβασης, η παρούσα μελέτη επικεντρώνεται, ειδικότερα, στον Τρίτο Πυλώνα και δη στο δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη, στο πλαίσιο των περιβαλλοντικών διαφορών. Βασική επιδίωξη της μελέτης αποτελεί η ανάδειξη των βασικών πτυχών του εν λόγω δικαιώματος βάσει των οικείων διατάξεων της Σύμβασης και, περαιτέρω, η εξέταση της κανονιστικής επίδρασής του στο ενωσιακό δίκαιο περιβάλλοντος, όπως αυτή αναδείχθηκε, ειδικότερα, από τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ένωσης, η οποία επέδρασε καταλυτικά στην ενίσχυση και εξειδίκευση του κανονιστικού περιεχομένου της Σύμβασης.

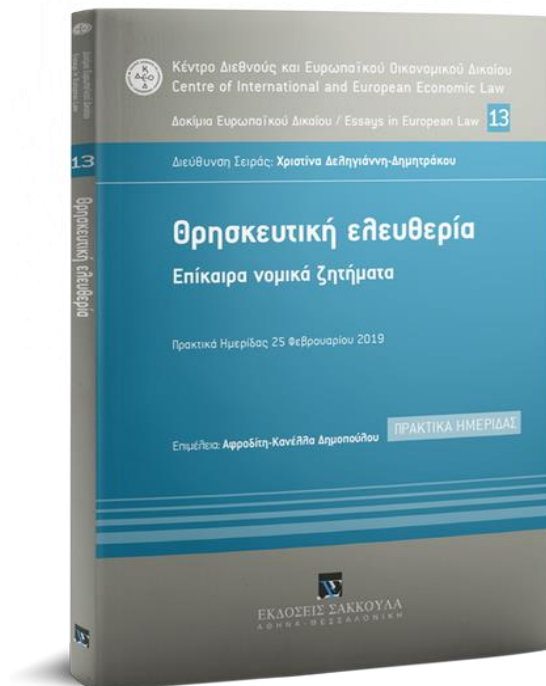
11.

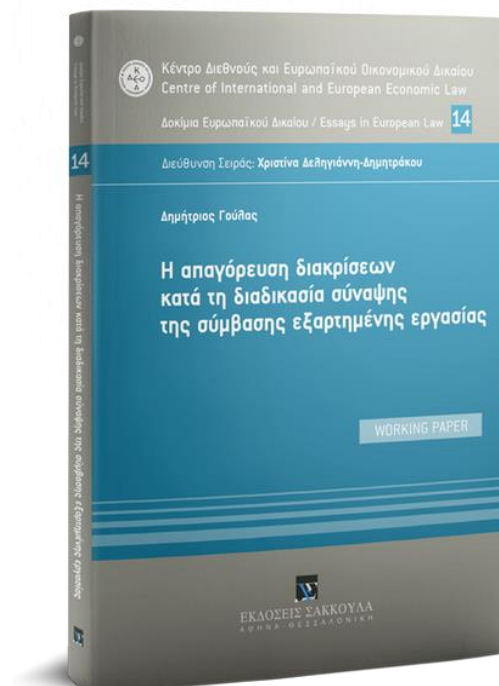
12.

13.

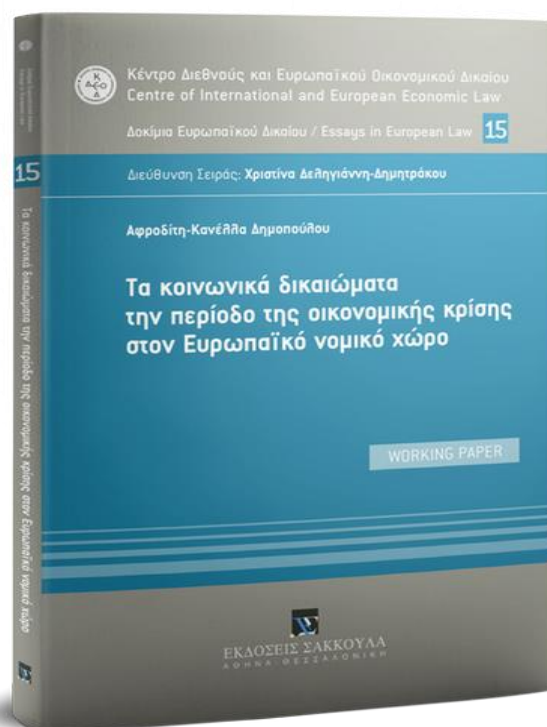

14.

Η παρούσα μελέτη έχει ως αντικείμενο την εφαρμογή του δικαίου απαγόρευσης των διακρίσεων κατά το προσυμβατικό στάδιο, ειδικά στο πεδίο της εργασίας και της απασχόλησης. Ως προσυμβατικό στάδιο νοείται, με ευρύτητα, ολόκληρο το φάσμα εννόμων σχέσεων που αναπτύσσονται από την αρχική συναλλακτική επαφή των μερών μέχρι και τη σύναψη της σύμβασης ή την αποτυχία της διαπραγμάτευσης.

15.

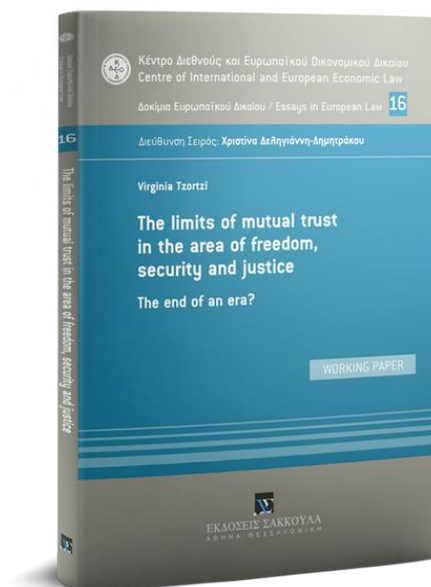

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να εξετάσει πώς αντιμετωπίστηκαν τα κοινωνικά δικαιώματα κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, που έπληξε την Ευρωπαϊκή Ένωση και ειδικότερα τις χώρες του ευρωπαϊκού νότου. Τα κοινωνικά δικαιώματα προσεγγίζονται στο συγκεκριμένο πλαίσιο ως σύνολο. Παράλληλα, όμως, παρατίθεται μια ειδικότερη περιπτωσιολογία προκειμένου να καταδειχθούν εναργέστερα οι περιορισμοί που επέφεραν τα μέτρα λιτότητας σε συγκεκριμένα κοινωνικά δικαιώματα.

Ο προβληματισμός, στον οποίο τείνει να απαντήσει η μελέτη αυτή, είναι αν η δημοσιονομική κρίση, που έπληξε την Ελλάδα και άλλες βαριά χρεωμένες χώρες της Ευρωζώνης, έχει καταδείξει ή όχι το κενό που υπάρχει ανάμεσα στη

ρητορική και την πραγματικότητα της κοινωνικής Ευρώπης. Αντικείμενο εξέτασης αποτελεί ειδικότερα το ερώτημα αν οι διατάξεις του διεθνούς και ευρωπαϊκού δικαίου που κατοχυρώνουν τα κοινωνικά δικαιώματα μπορούν να αμβλύνουν τις κοινωνικές επιπτώσεις των μέτρων λιτότητας, προσδίδοντας ένα κοινωνικό πρόσημο στην ενωσιακή, οικονομική και κοινωνική πολιτική.

16.

The principle of mutual trust is a principle of fundamental importance in the Area of Freedom, Security and Justice. However, external and internal crises have put a strain on the European Union, leading to the erosion of its founding values. In the midst of the current crises mutual trust between member states is derailed, threatening in turn the proper function, even the future of the Area of Freedom Security and Justice.

Mutual trust implies a presumption that the member states protect fundamental rights. However, this presumption is rebuttable.

The working paper goes through the nature and the function of the principle of mutual trust in the Area of Freedom, Security and Justice, especially under the current crisis.

It further considers the limits to mutual trust, focusing on the recent case-law of the European Court of Justice, the risks implied by the erosion of this principle and the future perspectives.

This contribution identifies the challenges and offers answers to the following questions: 1. when does mutual trust end? 2. where is the balance to be found between blind mutual trust and mutual distrust? 3. what are the questions arising from the recent case-law of the Court? 4. how will the European project survive the mutual trust crisis?

This analysis argues that while the recent case-law of the Court provides for circumstances that result in the non-application of mutual trust, its approach rightly remains that the rebuttal of this principle should only occur in exceptional circumstances, in order to preserve the existence of the Area of Freedom, Security and Justice. It finally concludes that, since the landscape has changed due to the crisis of values, providing rules for a new construction of the principle of mutual trust, thereby carving the exceptions to it, is needed.